

Het Belgische en Brusselse model ter discussie

Geert Buelens, Jan Goossens en David Van Reybrouck vonden dat het tijd werd voor een inventariserend en rationeel gesprek over de toekomst van België. Aanvankelijk wilden ze "*het ultieme politieke debat*" met Vlaamse politieke tenoren organiseren. Wat was hun visie op de toekomst? Wat moest worden geregionaliseerd en wat eventueel geherfederaliseerd? Hoe stonden ze tegenover de steeds dieper gapende kloof tussen de gemeenschappen? Begin maart 2007 besliste de verkiezingskoorts er anders over. Men ging dan op zoek naar auteurs om in redelijk korte bijdragen hun mening over een bepaald aspect te geven. Dat mondde uit in het boek *Waar België voor staat. Een toekomstvisie*.¹ Zeventien auteurs bogen zich over een onderwerp dat hen het meest vertrouwd was. Vijf thema's kwamen aan bod: beeldvorming, ideologie in Vlaanderen, splijtzwammen, Wallonië, Brussel, en als epiloog een vraaggesprek met Philippe Van Parijs.

Het is wellicht nuttig om een aantal basisgegevens in herinnering te brengen. Vanaf 1970 evolueerde België tot een federale staat. Het werd een zeer moeilijke evenwichtsoefening die tot een Belgisch en Brussels model sui generis leidde. Eens de grondslagen gelegd, bouwde men daarop stapsgewijs en pragmatisch voort. Dat garandeerde een grotere stabiliteit dan meer ingrijpende en rationelere beleidsmodellen. Politiek waren er twee belangrijke evoluties. De historische optie voor het territorialiteitsprincipe in de jaren dertig, met de opoffering van de respectieve taalminoriteiten, had een taalgrens doen erkennen die voor een binnengrens zorgde. De Belgisch-nationale partijen vielen uiteen. Dat resulteerde in aparte regionale partijen, eigen publieke opinies en gescheiden mediacircuits. Het versterkte de regionaliseringsdynamiek. Voortaan onderhandelde men van gemeenschap tot gemeenschap op zoek naar gemeenschapspacten volgens de bekende pacificatiemechanismen. Tegelijkertijd ontstond een instellingsdynamiek vanuit concurrerende machtsniveaus, die in de compromisvorming telkens hun kosten-batenanalyse maakten. In essentie ging het om een bicommunautair model. Het zou de Vlaamse regering in de jaren negentig nog inspireren tot een eigen federaal concept, het '2 + 2' scenario: twee deelstaten (Vlaanderen en Wallonië) en twee

1. G. Buelens, J. Goossens & D. Van Reybrouck (red.), *Waar België voor staat een toekomstvisie*, Antwerpen-Amsterdam, 2007.

deelgebieden met een specifiek statuut (Brussel als ontmoetingsplaats van de twee deelstaten en de Duitstalige gemeenschap). Telkens terugkerende problemen waren: de relaties tussen het federale en de regionale niveaus, de bevoegdheidsverdeling, de financiering, de begrenzing.

De initiatiefnemers van dit boek behoren tot de post-68 generatie, geboren in 1971. Uit het voorwoord blijkt een aantal van hun bekommernissen: verwerping van het Vlaams-nationalisme en het separatisme (de jongste jaren geen taboe meer, naar analogie met het 'federalisme' een paar decennia voordien), een post-Belgische reflex maar zonder heimwee naar het unitaire België, aan Franstaligen tonen dat ook in Vlaanderen genuanceerd over deze problematiek wordt gedacht. Inleidend worden een aantal rake kanttekeningen gemaakt. Met '*Belgitude*' bouwt men geen samenleving op. België voorstellen als een "*antidotum voor het bange, verzuurde en bruinegebakken Vlaanderen*" is een zwaktebod, want het "*negeert de talrijke vormen van onverdraagzaamheid, misprijzen en racisme in Franstalig België*". De rekrutering van de auteurs gebeurde echter vooral in gelijkgezinde kringen, zoals de Pavia-groep, wat eerder tot een *pensée unique* dan tot intellectuele confrontatie aanleiding gaf. Te weinig werd de centrale vraag doorgetrokken naar het waarom van de radicalisering aan weerszijden, vooral in termen van tegenstrijdige belangenbehartiging: eisen tot verdere autonomie versus behoud van het status-quo. Het gaat om veel meer dan losgeslagen emoties die dan nationalistisch worden uitgebuit.

In welke mate draagt dit boek bij tot verdere helderheid ter zake? "*Ideologie in Vlaanderen*" moest nagaan hoe de grote ideologische stromingen vandaag zich verhouden tot "*het communautarisme en het regionalisme*". De auteurs hebben dat uiteenlopend geïnterpreteerd. Vincent Stuer en Tarik Fraihi gaan daar boeiend op in vanuit een liberale en een socialistische benadering, maar betrekken dat nauwelijks op de ontwikkeling van de partijstandpunten. Jan De Volder doet dat wel voor de evolutie van de Vlaamse christendemocratie: de effecten van de oppositiekuur vanaf 1999, de diepe mentale breuk met de Franstalige zusterpartij vanwege haar steun aan het Lambermontakkoord in 2000, de radicalisering bij een jongere aantredende generatie, de ideologische overgang van een 'unionistisch federalisme' naar een slechts vaag ingevuld confederalisme in 2001, de toenadering tot de N-VA, de kartelvorming en het electorale succes waardoor men opnieuw uitgesproken de grootste partij in Vlaanderen werd. De auteur heeft zijn twijfels bij die koers, wat hij in de titel aangeeft: *Doorgedreven federalisme of omfloerst separatisme?* Manu Claeys gaat ook in op de ideologie en de koers van de groenen. Ze waren koele minnaars van de evolutie naar meer autonomie, ook al omdat het communautaire evenzeer voor breuklijnen binnen de familie zorgde. Tot slot formuleert hij een aantal principes waaraan een rechtvaardige staats hervorming zou moeten beantwoorden. Het belet niet dat ook bij de Vlaamse Groenen daarover spanningen blijken te bestaan. In het deel over splijtzwammen handelt Marc Reynebeau over

de resterende betekenis van de monarchie als “*behoeder des vaderlands*” en welke historisch wisselende bondgenootschappen daarrond ontstonden. Walter Van Steenbrugge stelt dat 95% van de problemen in justitie niet van communautaire aard zijn en besteedt daaraan dan ook niet veel aandacht.

Een ander thema gaat over de rand rond Brussel. Het territorialiteitsprincipe legde immers niet alleen de taalgrens met Wallonië vast, maar impliceerde ook de inperking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot de 19 gemeenten. Dat moest een einde maken aan het stelselmatige en verbredende proces van verfransing. In 1963 werd een laatste compromis gesloten: faciliteiten voor Franstaligen in zes aanpalende Vlaamse gemeenten, waarbij Waalse politici elke uitbreiding van het in principe tweetalig Brusselse statuut naar Waalse gemeenten vakkundig hadden afgeblokt. Het compromis werd vanaf het begin door elke taalgemeenschap anders geïnterpreteerd. Uiteindelijk kwam het gebied onder Vlaams bestuur, maar als gevolg van de aanhoudende stadsvlucht en van de faciliteiten waren in de zes wel Franstalige politieke meerderheden ontstaan. Toen de paars-groene regering provinciale kieskringen oprichtte, dreef dat de spanningen op de spits met betrekking tot de splitsing van het kiesarrondissement Brussel/Halle/Vilvoorde en de Franstalige eis tot compensaties. Dat vormt mee de achtergrond voor het artikel van Dirk Jacobs. Daarin wijst hij op de gebleven droom van vele Franstalige politici, die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest minimaal tot de zes, maximaal tot alle gemeenten uit de 02-telefoonzone willen uitgebreid zien. Zelf noemt hij dat een aantasting van de Vlaamse territoriale integriteit, die andere substaten of regio's in andere landen evenmin zouden aanvaarden. Daartegenover staat een gemeentelijke politieke realiteit. (p. 230) Op zich is het het laatste restant van een negentiende-eeuwse arrogante Franstalige taalideologie: “*Je suis Belge et je parle Français*”, de weigering om zich aan te passen aan de taal van de vestigingsregio en het omgekeerde verlangend. Het standpunt van Van Parijs is bekend: een verstrakking van het territorialiteitsprincipe. Elders heeft hij dat scherp geformuleerd: “*Het taalkundige territorialiteitsbeginsel is geen absurd bodemrecht, maar een legitieme vraag aan nieuwkomers om zich niet te gedragen als kolonisatoren... De menselijke hoffelijkheid is het instrument waarmee talen worden uitgeroeid.*”² Als finaal compromis stelt hij dan de overgang voor van vier van de zes naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest én de uitdoving van de faciliteiten in de andere twee, de twee grootste w.o. Sint-Genesius-Rode, de corridor naar Wallonië. (p. 263) Men zal moeten denken in langetermijnperspectief, dus zonder uitbreiding van Belgisch-nationale faciliteiten naar andere gemeenten in Vlaams-Brabant, die nu al onder druk staan. De Vlaamse regering zou veel soepeler met taalminderheden kunnen omgaan als die

2. P. Van Parijs, Brussel hoofdstad van Europa: De nieuwe taalkundige uitdagingen, in: *www.brusselsstudies.be*, nr. 6, 3 mei 2007, p. 8.

kwestie definitief geregeld was en ze niet telkens met een verborgen, ook electorale, agenda moest rekening houden.

Naast de taalkundige speelt ook een sociaaleconomische dimensie. De internationalisering en het vervagen van grenzen, a fortiori binnen de Europese Unie, verhoogt de concurrentie tussen grootstedelijke gebieden en wereldsteden. In die zin is Brussel gehandicapt omdat de institutionele begrenzing tot de 19 gemeenten indruist tegen de economische logica van de Brusselse ruimte, een stadsgewest van 62 gemeenten, w.o. dus ook een aantal Waalse. In plaats van een aantal gemeenten te willen annexeren, waarbij het evenzeer om de symboliek en het verdere precedent gaat, zou het aangewezen zijn om toe te werken naar metro-politaire samenwerkingsverbanden tussen de drie gewesten en de creatie van een stadsgemeenschap. Internationale voorbeelden zoals de grensoverschrijdende samenwerking tussen Rijsel, Kortrijk en Doornik leveren daartoe bruikbare inspiratie.³ Dat zou moeten gepaard gaan met de rationalisering van de bevoegdheidsverdeling tussen de 19 gemeenten en het Gewest, ten voordele van dat laatste niveau en in functie van een grootstedelijke visie.

Daarmee nauw samenhangend is er de toekomstvisie op Brussel, voer voor veel discussie en speculatie. Het meest uitgebreide overzicht vindt men bij Roel De Groof.⁴ In dit boek vertrekt Dirk Jacobs van vijf spectaculaire scenario's die hij pure fictie noemt (zoals een Europees federaal district, een inlijving bij Vlaanderen, een Vlaanderen zonder Brussel), gevolgd door een aantal realistische scenario's. (pp. 223-237) De optie dat beide deelstaten samen de tweetalige hoofdstad zouden besturen (het 2 + 2 scenario) lijkt nog moeilijk verwezenlijkbaar. Er is ook een Brusselse instellingsdynamiek ontstaan, een samenwerking tussen Nederlandstalige en Franstalige elites met een aantal gelijke belangen, en een Brusselgevoel, een Brusselse identificatie. Dat is geen toeval.⁵ Vandaag identificeren de meeste Brusselaars zich noch met de Franstalige noch met de Vlaamse Gemeenschap. Het doet wat denken aan de oude FDF-slogan "*Bruxellois, maître chez toi*". Maar nog twee andere basisgegevens zijn veranderd. Op één generatie hebben de Nederlandstaligen in Brussel de status van respectabele deelgroep verworven. Het merendeel van de Brusselaars erkent immers de noodzaak van de kennis van het Nederlands en beschouwt tweetaligheid als een essentieel kenmerk van Brussel.⁶

3. C. Van Wynsberghe, De Brusselse metropool: naar een ontwikkelingsmodel tussen dat van Rijsel en Berlijn?, in: *www.brusselsstudies.be*, nr. 11, 5 november 2007.

4. R. De Groof, *Actuele toekomstvisies op Brussel in historisch perspectief*, 2007, *www.briobrusssel.be*.

5. H. Van Velthoven, De opbouw van een Brusselse identiteit. Naar een Brussels Gewest-Gemeenschap?, in: *Nationale bewegingen en geschiedschrijving. Acta van het colloquium over de geschiedschrijving van de Vlaamse beweging en van andere nationale bewegingen in Europa*, bijzonder nummer van *Wetenschappelijke tijdingen*, jg. 64, 2005, pp. 59- 79.

6. R. Janssens, Taalgebruik in Brussel en de plaats van het Nederlands. Enkele recente bevindingen, in: *www.brusselsstudies.be*, nr. 13, 7 januari 2008, p. 14.

De oude FDF-slogan “*Bruxellois, maître chez toi*” verwoordt het huidige Brussel-gevoel. Vandaag identificeren de Brusselaars zich niet met de Franstalige of de Vlaamse Gemeenschap. Foto Studio Dann [ADV, Archief Wij]

Daarnaast is ook de samenstelling van de bevolking grondig gewijzigd. Reeds 56% heeft een buitenlandse nationaliteit of is van recente buitenlandse afkomst, inclusief genaturaliseerden en hun kinderen. Sinds 2000 wordt de voortdurende stadsvlucht van ‘oude’ Belgen meer dan gecompenseerd door de inwijking van niet-Belgen. (Van Parijs, p. 257) In die context pleiten Eric Coryn (pp. 239-251) en Philippe Van Parijs (pp. 255-270) voor het verlaten van het bestaande Belgische en Brusselse model. Dat bicommunautaire concept vinden zij niet langer aangepast aan de Brusselse realiteit (*Belgique de papa* genoemd, het unitaire België wordt dan *Belgique de bonpapa*). Het zou moeten vervangen worden door drie Gewest-Gemeenschappen. Die Brusselse Gemeenschap zou dan kunnen inspelen op een specifiek Brusselse identiteit, gekenmerkt door culturele diversiteit: meertalig, multicultureel, een spiegel voor Europa en voor Vlaanderen. Ze zou de motor worden voor de invoering van een meertalig onderwijs. Dat zou remediëren aan de schande van de ééntalige opleiding die mede verantwoordelijk is voor de hoge werkloosheid. Het is een erg selectieve benadering. Vooral het Franstalig onderwijs blijft immers danig in gebreke. Het Nederlandstalig onderwijs heeft via zijn grote openheid en zijn reputatie van tweetalige vorming steeds ingespeeld op

diversiteit, op het aantrekken van kinderen uit taalgemengde gezinnen, uit louter Franstalige en anderstalige gezinnen. Het verklaart zijn succes, want die laatste groepen vormen intussen de meerderheid in het Nederlandstalig basisonderwijs. Dat bereikt 25% van alle Brusselse leerlingen, terwijl nog slechts 7% het Nederlands als eigen thuistaal heeft, 8,6% het Nederlands en het Frans. Dat geeft samen 15,6%; in 2001 was dat nog bijna 20%. Kortom, het Nederlandstalig onderwijs is de enige manier waarop het Nederlands toegang tot niet-Nederlandstalige gezinnen krijgt.⁷ Waarom zou die moeizaam opgebouwde infrastructuur dan moeten opgaan in een nog illusoir Brussels onderwijsbeleid? Met een Franstalige mentaliteit, die nog steeds berucht is voor het ontwijken en ontduiken van de taalwetgeving. De bicommu-nautaire splitsing was er overigens gekomen om een einde te maken aan de talrijke en vernederende wantoestanden. Ook Philippe Van Parijs ziet dat wel in. (p. 261) Terecht stelt Dirk Jacobs dat zonder taalwetgeving, zonder eigen instellingen en eigen netwerken het Nederlands in de verdrukking zou komen. (pp. 232-233) Niets belet overigens om vanuit een duale onderwijsstructuur de kinderen op een meertalige leefomgeving en meertalig onderwijs voor te bereiden. Daarin is de toenemende reikwijdte van het Engels eveneens een betekenisvolle factor. Wel moeten via samenwerking verdere mogelijkheden worden onderzocht. Dat kan door het activeren van een bestaande instelling, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, en door het sluiten van culturele akkoorden tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap. Het zou qua subsidiëring tevens tegemoetkomen aan de gegronde eisen vanuit het culturele middenveld, programma-tisch reeds op diversiteit gericht. Problematisch is wel het onderscheid dat men in Brussel maakt tussen de noodzakelijk geachte

**GEEN WOORDEN MAAR DADEN!
ZÓ MOETEN WIJ BRUSSEL VOOR DE
VLAMINGEN WEER BEWOENBAAR MAKEN**

doe iets

VOOR HET VLAAMS ONDERWIJS IN ONZE HOOFDSTAD

VLAAMS ONDERWIJSCENTRUM, BRUSSEL

troonstraat 125, brussel 5
telefoon : (02) 13 90 60
ruimte voor de uitbouw
en de ontwikkeling
van het
nederlandstalig onderwijs
in brussel - hoofdstad
steun dit belangrijk initiatief
met een milde bijdrage
die uw steun op de
postrekening 1543.68

LIEVEN GEVAERT FONDS

bouwt te brussel scholen
voor de kinderen van de vlamingen
drie nieuwe nederlandstalige scholen
nl het jon van ruudbroeckkollige (ongem.)
te laken, brussel en de lufgardescholen
(municip.) te etterbeek, alsem.
steun dit werk en bouw mee
vlaamse scholen te brussel

reken- en spaarboekje van v.z.w.
lieven gevaert fonds ofwel postrekening 154.715
ofwel rekening 1105-13-61-938
creditbank ontwerpen

VLAANDEREN MAG BRUSSEL NOOIT LOSLATEN

Campagne van het Vlaams Onderwijscentrum Brussel uit de jaren 1960-1970. Het succes van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel steunt op de grote openheid en de reputatie van tweetalige vorming. Strooibrief. [ADV N, DA105/7]

7. R. Janssens, *Taalgebruik in Brussel* [...], pp. 5-10.

kennis van het 'Nederlands' met het oog op de arbeidsmarkt en de aversie tegenover het 'Vlaams'. Niet-Nederlandse Brusselaars associëren dat dikwijls met Vlaams extremisme en onverdraagzaamheid. Zelfs een niet onbelangrijk deel van de Nederlandstalige Brusselaars neemt afstand van het adjectief 'Vlaams'.⁸ Vanwaar die beeldvorming komt, welke reële grondredenen daartoe zijn, wie vanuit welke belangen op die eenzijdigheid inspeelt, is een ander verhaal. Tot slot rijst de vraag of in dat nieuwe model van drie Gewest-Gemeenschappen, een gewest-federalisme, Brussel nog wel de hoofdstad van Vlaanderen kan blijven. (Van Parijs, p. 260) Ik zie de Nederlandstalige Brusselse politieke elite het bestaande Brusselse model, waarin zij van een sterk beveiligde positie geniet, en de band met Vlaanderen niet loslaten. Dat zou overigens tegen de tot nu gehanteerde principiële uitgangspunten van de Vlaamse regering indruisen. Bij separatistische scenario's komt er echter veel op de helling te staan.

Tegelijkertijd wil de Pavia-groep, met Kris Deschouwer en Philippe Van Parijs als woordvoerders, de federale dynamiek versterken via de invoering van een federale kieskring: 15 van de 150 Kamerleden zouden nationaal en niet langer regionaal worden verkozen. In deze bijdrage⁹ geeft Deschouwer (pp. 65-73) daartoe de argumenten. Recentelijk zocht hij met Van Parijs een aantal misverstanden recht te zetten en op de ernstigste bezwaren in te gaan. Basisgedachten zijn de wegwerking van een democratisch deficit en het herstel van de dialoog op federaal niveau waar de communautaire compromissen moeten worden gesloten. Bij gebrek aan federale partijen zouden Vlaamse en Franstalige partijen, apart of in onderlinge samenwerking, kandidaten naar voren kunnen schuiven. Dat moet mogelijkheden bieden om de cohesie en de solidariteit tussen de partijen van eenzelfde politieke familie te bevorderen, zoals die ook op het Europese niveau mogelijk zijn. Noch ideologisch noch machtspolitiek gaat het dus om een neutraal gegeven. De verwachting is toch wel dat nationaal verkozen politici matigend zouden kunnen optreden, zoals de vroegere compromisvorming binnen de nationale partijen, en daardoor het Belgische niveau tegen desintegrerende dynamieken weerbaarder maken. Een overigens theoretisch goed geargumenteerde politieke optie. Bij de houding van de politieke partijen zullen niet alleen principiële, maar ook electorale berekeningen een rol spelen.

Een ander lid van de Pavia-groep, Dave Sinardet, eindigt eveneens met de verdediging van de federale kieskring bij zijn analyse van de wederzijdse stereotiepe beeldvorming in een opgesplitst medialandschap. (pp. 27-37) Dat levert interessante inzichten en voorbeelden op. Maar deze moeten ook niet te veel van reële machtssituaties worden losgekoppeld. Zo werd de ps als gevolg van het

8. R. Janssens, *Taalgebruik in Brussel* [...], p. 13.

9. K. Deschouwer & P. Van Parijs, Een federale kieskring voor een gezonde federatie, in: *Samenleving en politiek (Sampol)*, jg. 15, maart 2008, pp. 43-52.

federaliseringsproces in Wallonië *incontournable* en vanuit die machtsbasis ook federaal. Dat is geen beeldvorming. Het volstaat daartoe de samenstelling van alle regeringen te bekijken en het bestuur van de grote steden. De ps kiest tot nu zijn coalitiepartner, zoals de cvp dat vroeger in Vlaanderen deed. Vanaf de eerste staatshervorming bestond trouwens een belangenconvergentie. Daar situeert zich overigens het diepere probleem van België: de van oudsher dominantie van een andere partij in Vlaanderen en Wallonië, hun historische betekenis en de wijze waarop ze al dan niet gedwongen op veranderingen hebben ingespeeld, de heerschappij van de ps die langer standhield dan die van de cvp.

Het valt op dat in het boek geen artikel wordt gewijd aan een Waals zelfbedieningsnationalisme onder een Belgische paraplu. De bijdrage van Guido Fonteyn, *Waarom Wallonië voor België kiest* (pp. 187-195), de keuze voor het behoud van België en tegen meer autonomie namens een quasi unaniem Wallonië, gaat daarop niet dieper in. Dat nationalisme met uitgesproken vijandbeelden vindt men ook in Vlaanderen terug. Toch is er meer aan de hand. De dynamiek van de regio's en hun respectieve instellingen werkt al langer confronterend. Het in gebreke blijven van een tevens onverantwoord duur Franstalig onderwijsbeleid lag in 1989 mee aan de basis van de overheveling naar de Gemeenschappen. Na de splitsing moest de Franse Gemeenschap zelf haar verantwoordelijkheid nemen. Vandaag beschouwt men die opdeling als evident. Een gelijkaardige confrontatie tekent zich af met betrekking tot financieel-economische en sociale hefbomen. Reeds in 1988 leverden Leuvense professoren kritiek op het consumptiefederalisme en op het fenomeen van de inkomensparadox: hoe het primaire inkomen per hoofd in Vlaanderen 6,5% hoger lag dan in Wallonië, maar het beschikbaar inkomen na correcties 2,2% lager. Die paradox is verdwenen, de geldstromen niet. Rudy Aernoudt schat de huidige transfers op ruim zes miljard euro per jaar; andere bronnen gaan tot tien miljard. De beste manier om die te verminderen, is door het opkrikken van de werkgelegenheidsgraad in Wallonië. (pp. 201-204) Volgens het verslag van de Nationale Bank van België telde Vlaanderen in 2007 een werkloosheidsgraad van 4,5%, Wallonië 10,6% en Brussel 17,5%. De cijfers variëren wel volgens het tijdstip en de gehanteerde criteria. Zo vindt men voor Vlaanderen ook 5,75%, voor Wallonië 15% en voor Brussel 19,9%, toch wel een aanzienlijk verschil. De werkgelegenheidsgraad, de leeftijdsgroep 15 tot 64 jaar, bereikte in België 61,8% (Europese norm: 70%), maar met opnieuw aanzienlijke verschillen: 65,9% in Vlaanderen, 56,7% in Wallonië, 54,6% in Brussel. Het opdrogen van die solidariteit zou rampzalige gevolgen hebben. Op zich wordt die solidariteit echter niet in vraag gesteld, wel de verantwoordelijkheid van de Waalse politieke elite (en dus vooral van de ps) bij de aanslepende toestand. Waarom zij er na decennia, ondanks aanzienlijke Belgische en Europese financiële stromen, niet in is geslaagd om voor een significante economische heropleving te zorgen, naar analogie met vergelijk-

bare oud-industriële regio's in Europa. Het zijn terechte vragen, die taboes doorbreken en die de jongste jaren ook in Franstalig België tot messcherpe politieke analyses hebben geleid. Ik verwijs daarvoor naar de bespreking van het boek van Jean-Yves Huwart in dit nummer (pp. 160-164). Ook de artikelen in dit boek aan Wallonië gewijd, komen daarin aan bod, zoals de hoop op de effecten van het Marshall-plan, waarbij met oude slechte gewoonten werd gebroken. Vandaar dat Franstalige en Nederlandstalige academici steeds meer pleiten voor de verdere overgang van een subsidiëeringsfederalisme naar een verantwoordelijkheidsfederalisme, de zoektocht naar evenwicht tussen solidariteit en financiële responsabilisering voor het gevoerde beleid. In het boek worden daarover Tony Vandeputte, ex-gedelegeerde bestuurder van het VBO, (regionalisering van het sociaaleconomische overleg) en Luc Cortebeek, voorzitter van het ACV, (regionalisering van het werkgelegenheidsbeleid) aan het woord gelaten. Deze laatste vreest vooral dat de Vlaamse werkgeversfederaties daarvan in Vlaanderen gebruik zullen maken om aan sociale afbraak te doen.

In het verlengde wijst Marnix Beyen, een ander lid van de Pavia-groep, erop dat het discours van de Vlaamse en politieke culturele elites in functie van een grotere autonomie wordt gelegitimeerd in termen van economische efficiëntie en goed beleid, waarbij elke affiniteit met een radicaal of etnisch nationalisme wordt ontkend. Hij noemt dat rationeel nationalisme (of zakennationalisme) niet minder essentialistisch dan het traditionele Vlaams-nationalisme. Het is juist dat men daarvan voorbeelden kan geven, maar het is al even essentialistisch overal verdoken separatistische vertogen te ontwaren, die dan uiteraard moeten worden ontmaskerd. Als hij de diepe wortels van een primaire Vlaamse identificatie als bron voor antibelgicisme in de negentiende eeuw gaat zoeken, dan is dat niet alleen aanwijsbaar anachronistisch, maar dan kan hij net zo goed beweren dat de eerste taalwetten aanzetten tot separatisme waren. Franstalige parlementsleden vonden dat toen overigens ook. Interessanter is het na te gaan waarom zowel de Vlaamse als de Waalse beweging de Belgische staat en zijn belgicisme steeds meer in vraag begonnen te stellen, meervoudige identifications zich ontwikkelden, verzwakten, andere invullingen kregen of verdwenen. Het gaat dan om complexe besluitvormingsprocessen en ideologische wendingen.

Als men alle scenario's bij elkaar brengt, geeft dat een vrij hallucinant beeld van hetgeen beweegt en dringt de vraag naar de samenhangen zich op. Alleszins moet één aspect voor een buitenlander moeilijk te bevatten zijn: grote solidariteit van een regio met de andere twee, die tegelijkertijd aanspraak maken op een deel van zijn grondgebied.

Harry Van Velthoven (° 1944) is doctor in de geschiedenis en hoogleraar aan de Hogeschool Gent, departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde. Hij publiceerde over Vlaamse en Waalse beweging, Brusselse taalproblematiek, natievorming. Hij is sinds 2004 redactielid van *Wetenschappelijke tijdingen*.